

Försvarsutskottets betänkande

1987/88:1

om ADB-sårbarhet och ADB-säkerhet

FöU
1987/88:1

Sammanfattning

I betänkandet behandlas tre motioner som tar upp olika synpunkter och förslag med anknytning till frågor om ADB-sårbarhet och ADB-säkerhet. Utskottet föreslår med anledning av motionsyrkanden rörande organisationen för handläggning av ADB-sårbarhetsfrågorna att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om vidgade uppgifter på ADB-säkerhetsområdet för överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB). I övrigt föreslår utskottet att motionerna avslås av riksdagen.

Motionerna

1986/87:Fö403 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motion 1986/87:K410 – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär ett skyndsamt förslag om en sammanhållen och effektiv organisation för sårbarhetsfrågorna,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om undanförsel och förstöring av ADB-uppgifter i kris- och krigssituationer.

1986/87:Fö408 av Anders Björck m.fl. (m) vari – med hänvisning till motion 1986/87:K431 – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till riktlinjer för undanföran-
de av dataregister vid krigsfara i enlighet med vad som i motionen anföras,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i
motionen anföras angående kravet på sårbarhetsanalys i samband med statliga
utredningar samt i förordningen om investeringar i statliga ADB-register
(SFS 1981:266),
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i
motionen anföras angående behovet av inventering av datorbehov i kris och
krig,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i
motionen anföras om inrättandet av ett sårbarhetsorgan.

1986/87:Fö410 av Bengt Kindbom m.fl. (c) vari – med hänvisning till motion 1986/87:K437 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om tillsättande av en parlamentarisk sårbarhetsutredning.

Organisationen för handläggning av ADB-sårbarhetsfrågor

FöU 1987/88:1

I samtliga motioner finns yrkanden som behandlar organisationen för handläggning av frågor som rör samhällsfunktionernas och därmed totalförsvarets sårbarhet främst till följd av ADB-användning. I motion 1986/87:Fö403 (fp) upprepas en tidigare reservationsvis framförd kritik mot att sårbarhetsberedningen (SÅRB) avvecklats (FöU 1985/86:2 y, FiU 5, FöU 8). Motionärerna anser det vara ett klart misstag att avskaffa SÅRB utan att en ny heltäckande och effektiv organisation för sårbarhetsfrågor inrättas. De anser att en sådan skyndsamt bör skapas.

Också i motion 1986/87:Fö408 (m) hävdas att staten behöver ett sårbarhetsorgan. Detta bör enligt motionärerna objektivt, självständigt och förutsättningslöst svara för en allmän överblick och medverka till effektiva åtgärder inom sårbarhetsområdet. Det föreslås sortera under försvarsdepartementet och ha rätt att meddela föreskrifter och rekommendationer till myndigheter och näringsliv.

Enligt motion 1986/87:Fö410 (c) bör riksdagen besluta ge regeringen i uppdrag att tillsätta en parlamentarisk utredning för beredning av sårbarhetsfrågorna. Denna utredning bör förutom att ta hand om det material som finns från SÅRB också formulera mål för ökad säkerhet och minskad sårbarhet inom såväl offentlig som privat verksamhet.

Utskottet

Utskottet berörde frågorna om ADB-sårbarhet och ADB-säkerhet i betänkandet (FöU 1986/87:11) över totalförsvarspropositionen. Sälunda noterade utskottet att försvarsministern uttalat att sårbarhetsfrågorna i allt väsentligt kan betraktas som problem som avser enskilda funktioner men att samhällets beroende av datorer och informationsbehandling kan betraktas som ett för de olika funktionerna gemensamt sårbarhetsproblem som det är motiverat att behandla separat. Vidare noterades att försvarsministern i propositionen uttalat att beredskapsplaneringen inom ADB-området måste aktiveras och att arbetet bör fortsättas med hög prioritet och inriktas mot att höja beredskapsnivån för dem som avser utnyttja ADB för sin verksamhet under kriser och i krig.

Utskottet konstaterade att försvarsministern i totalförsvarspropositionen sade sig avse att senare lämna förslag till regeringen om att uppdraga åt överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) att i samverkan med försvarets rationaliseringsinstitut och statskontoret samt funktionsansvariga myndigheter konkretisera de åtgärder som bör vidtas för att förbättra ADB-säkerheten. Bl.a. med hänvisning till detta uppsköt utskottet sin beredning av de motionsyrkanden i vilka dessa frågor behandlades.

Utskottet har anledning att här inledningsvis i anslutning till vad som anförs i motionerna i dessa delar konstatera att beredskapsplaneringen inom ADB-området uppenbarligen är i stort behov av aktivering. Bl.a. från riksrevisionsverket och ÖCB har påtalats stora, om än starkt varierande, brister inom ADB-användande myndigheter och organ och att således

ADB-sårbarheten ofta är oacceptabelt hög. Bristerna uppges härröra från bl.a. otillräcklig kunskap om existerande säkerhetsrisker, otillräcklig personalutbildning, lågt intresse från ansvarig lednings sida och ovilja att bestrida kostnader för ökad säkerhet samt oklara eller ofullständiga riktlinjer från statsmakter och centrala myndigheter. Härtill kommer att ADB-systemen ofta införts så snabbt att tiden ej medgivit ett seriöst beaktande av säkerhetsproblemen.

Ansvariet för samordning av ADB-säkerhetsfrågorna på central nivå är för närvarande utspritt på flera myndigheter. Rollfördelningen mellan dessa har dock förblivit något oklar och i flera fall uppges resurser saknas för att vederbörande myndighet skall kunna fullt ut axla de tilltänkta uppgifterna. Sålunda har statskontoret ett samordningsansvar vad gäller samordning av sårbarhetsfrågorna för den civila statsförvaltningen i fred. ÖCB har ett motsvarande samordningsansvar vad gäller beredskapsförberedelserna inkl. ADB-säkerhetsfrågor inför kris och krig för hela det civila samhället – ett ansvar som på militär sida motsvaras av det som innehas av försvarets rationaliseringsinstitut (FRI): Civildepartementet, slutligen, som har ansvaret för ADB-säkerhetsfrågorna inom regeringskansliet, har till sig knutit en särskild samrådsgrupp (SAMS) i vilken representanter för olika samhällssektörer avses kunna diskutera ADB-sårbarhetsfrågor.

Mot bakgrund av rådande brister i ADB-säkerhet och av den inte helt utklarade rollfördelningen mellan de olika centrala myndigheter som har ett partiellt ansvar för samordningen av åtgärder för att minska ADB-sårbarheten anser sig utskottet, i linje med vad som anförs i här behandlade motionsyrkanden, böra betona vikten av att det tas ett samlät grepp på ADB-säkerhetsfrågorna, syftande till ett förtydligande av samordningsansvaret och ett undvikande av ineffektivt dubbelarbete.

Den självklara och nödvändiga utgångspunkten är dock att ADB-säkerhetsarbetet i allt väsentligt utgör systemanvändarens ansvar. ADB-säkerhetsfrågorna är så mångfacetterade, komplexa och specifika för olika system och användare att det torde vara omöjligt för ett överordnat organ att skaffa sig kunskap om de svagheter som vidlåder det enskilda systemet. De totala sammanlagda kostnaderna för de olika åtgärder som erfordras för att väsentligt nedbringa ADB-sårbarheten i samhället skulle därtill bli mycket höga. De som avser att utnyttja ADB för sin verksamhet under kriser och i krig torde i allmänhet vara de användare som även i fredstid bör eftersträva särskilt hög systemsäkerhet. Det huvudsakliga ADB-säkerhetsarbetet måste således bedrivas av den ansvarige systeminnehavaren i fråga om organisation, säkerhetsrutiner, personal, tekniska anordningar, fysiskt skydd, personalutbildning, m.m.

Vad som erfordras på central nivå är således en kraftsamling när det gäller samordning och praktiskt främjande av ADB-säkerhetsarbetet, i varje fall under en övergångsperiod till dess ADB-tillväxningen i samhället hunnit därhän att huvudregeln om varje ADB-användares primära säkerhetsansvar fått fast form.

Frågan om vilken av de aktuella myndigheterna som i detta kraftsamlande syfte i första hand skulle kunna ges vidgade uppgifter bör enligt utskottets

mening bl.a. ses i sammanhang med frågan om huruvida det är ändamålsenligt att, som hittills, i fråga om ADB-säkerhet och ADB-sårbarhet särskilja problemen i fred från de som gäller för kriser och krig. Utskottet finner för sin del övervägande skäl tala för att ett organisatoriskt särskiljande är sakligt omotiverat och olämpligt. Problemen är tillräckligt likartade för att de lämpligen bör behandlas i ett sammanhang. I konsekvens härmed och mot bakgrund av existerande kompetens och inriktning inom resp. myndighet anser utskottet att det påtalade behovet av samordning, kraftsamling och överblick inom ADB-säkerhetsområdet i första hand bör tillgodoses genom att ÖCB ges vidgade uppgifter på detta område. De resursfrågor som därvid aktualiseras torde hanteras inom ramen för den löpande budgetprocessen.

Utskottet anser att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad som i det föregående har anförts om vidgade uppgifter på ADB-säkerhetsområdet för ÖCB. Utskottet anser att detta i allt väsentligt tillgodoser önskemålen i här behandlade motionsyrkanden. Utskottet finner däremot inga vägande skäl för inrättande av ett särskilt sårbarhetsorgan/organisation eller tillsättande av en parlamentarisk sårbarhetsutredning.

Undanförsel och förstöring av ADB-uppgifter

Undanförsel och förstöring av ADB-uppgifter i kris- och krigssituationer behandlas i motionerna 1986/87:Fö403 (fp) och 1986/87:Fö408 (m).

I motion Fö403 pekar motionärerna på att SÅRB redan i augusti 1983 överlämnade ett delbetänkande (Ds Fö 1983:3) om undanförsel och förstöring av ADB-uppgifter i vissa kris- och krigssituationer. Ännu – tre och ett halvt år senare – har, framhåller motionärerna, regeringen inte gjort något åt saken. De anser att det är ansvarslost att inte redan i fred göra vad som göras kan för att förhindra att våra känsligaste personregister faller i en fiendes händer i händelse av kris och krig. Regeringen bör enligt motionärernas mening ges i uppdrag att skyndsamt utarbeta ett förslag i frågan.

Även i motion 1986/87:Fö408 anser motionärerna det vara djupt otillfredsställande att SÅRB:s förslag rörande förstöring eller undanförsel av känsliga ADB-register inte lett till några åtgärder från regeringens sida. Det är enligt motionärerna lämpligt att det av dem föreslagna sårbarhetsorganet ges i uppgift att meddela föreskrifter om förstörelse av register som är känsliga för såväl rikets säkerhet som för den enskilde. Regeringen bör, anser de, lämna förslag till riksdagen härom. Regeringen bör vidare enligt deras mening lämna förslag om hur andra viktiga ADB-register skall undanföras.

Utskottet

I likhet med motionärerna anser utskottet det vara angeläget att det finns klara riktlinjer för hur viktiga datasystem skall hanteras inför en krigssituation.

Utskottet ser det dock som angeläget att i första hand understryka att det åvilar resp. myndighet att svara för undanförsel och förstöring av de känsliga ADB-uppgifter som myndigheten har ansvaret för. I och med att detta ansvarsförhållande gäller finns enligt utskottets mening inget behov av nya

regler för undanförsel eller förstöring av ADB-register. Vad utskottet i det föregående anfört beträffande behovet av kraftsamling för att samordna och stödja ADB-säkerhetsarbetet torde dock gälla även planeringen av undanförsel och förstöring. Utskottet konstaterar därvid att ett arbete pågår inom regeringskansliet och ÖCB. Sålunda kommer den slutliga utgåvan av de provisoriska föreskrifter och allmänna råd för undanförsel som förutvarande överstyrelsen för ekonomiskt försvar givit ut att behandla även frågan om undanförsel av ADB-register. Vidare har utskottet inhämtat att ÖCB planerar att ge ut nya anvisningar för ADB-säkerhet i kris och i krig varvid frågor om förstöring och undanförsel av ADB-uppgifter kommer att behandlas ytterligare. Något uttalande behöver enligt utskottets mening mot denna bakgrund inte göras av riksdagen. Motionerna Fö403 (fp) och Fö408 (m) bör avslås i dessa delar.

Sårbarhetsanalys

I motion Fö408 (m) anför motionärerna att det i allmänhet inte genomförts sårbarhetsanalyser vid några civila myndigheter. Staten har, anser motionärerna, ett oavvisligt ansvar att tillse att myndigheterna åläggs att svara för en sådan planering att risken för datorhaverier på grund av olyckshändelser eller medvetna sabotagehandlingar minskar. Detta kan, anser de, ske genom att en sårbarhetsanalys läggs till grund för beslutsfattandet om varje nytt register. Kravet på en sårbarhetsanalys bör enligt motionärerna ingå i det beslutsunderlag som skall föreligga enligt förordningen om investeringar i det statliga ADB-registret (SFS 1981:266).

Utskottet

Enligt utskottets mening måste det betraktas som en självklarhet att det ankommer på systemansvarig myndighet att göra en sårbarhetsanalys vad gäller sårbarheten i fred, kris och krig och att det även utgör myndighetens ansvar att ta vederbörlig hänsyn till erfarenheterna av denna analys innan ett nytt ADB-system anskaffas. Huruvida några ändringar i av regeringen utfärdade bestämmelser behövs för att åstadkomma en sådan ordning bör ankomma på regeringen att bedöma. Något uttalande i denna fråga i enlighet med vad som föreslås i motion Fö408 i denna del bör riksdagen därför inte göra.

Inventering av datorbehov i kris och i krig

I motion Fö408 (m) behandlas också frågan om inventering av datorbehovet i kris och krig. Motionärerna anser det vara angeläget att underlaget för en säkrare bedömning av utlandsberoendet förbättras genom en utredning om vilka systemdatorer som måste fungera i kris och krig och om vilka vi kan avvara.

Ett arbete rörande inventering av datorbehovet i kris och i krig har enligt vad utskottet inhämtat påbörjats av ÖCB. Några åtgärder därutöver anser utskottet inte påkallade. Motion Fö408 (m) bör enligt utskottets mening avslås även i denna del.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *organisationen för handläggning av ADB-sårbarhetsfrågor*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Fö403, yrkande 1, 1986/87:Fö408, yrkande 4, och motion 1986/87:Fö410 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om vidgade uppgifter på ADB-säkerhetsområdet för ÖCB,

2. beträffande *undanförsel och förstöring av ADB-uppgifter*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö403, yrkande 2, och 1986/87:Fö408, yrkande 1,

3. beträffande *sårbarhetsanalys*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö408, yrkande 2,

4. beträffande *inventering av datorbehov i kris och i krig*

att riksdagen avslår motion 1986/87:408, yrkande 3.

Stockholm den 10 november 1987

På försvarsutskottets vägnar

Olle Göransson

Närvarande: Olle Göransson (s), Roland Brännström (s), Kerstin Ekman (fp), Gunhild Bolander (c), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson (m), Ingvar Björk (s), Hans Lindblad (fp), Olle Aulin (m), Iréne Vestlund (s), Christer Skoog (s), Barbro Evermo (s), Lennart Holmsten (s), Sten Andersson i Malmö (m) och Lennart Brunander (c).

Organisationen för handläggning av ADB-sårbarhetsfrågor

Gunhild Bolander och Lennart Brunander (båda c) anför:

Utskottet understryker i sitt betänkande att beredskapsplaneringen inom ADB-säkerhetsområdet är i stort behov av aktivering och att ADB-sårbarheten i många fall är oacceptabelt hög. Det är från centerpartiets synpunkt värdefullt att dessa markeringar görs och att behovet understryks av ett samlat grepp i fråga om samordningen av ADB-säkerhetsarbetet. Det är en för centerpartiet i dagsläget godtagbar lösning som anvisas att överstyrelsen för civil beredskap ges vidgade uppgifter i det angivna syftet. Vi vill dock i anslutning till detta betona vikten av att det arbete som bedrivs för att förbättra samordningen av ADB-säkerhetsarbetet sker under former som medger parlamentarisk insyn. Vi anser från centerpartiets sida därför att försvarsutskottet i framtiden bör nära följa detta arbete.

